

УДК 372.8+811.111.7

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Людмила Смовженко

*Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка,
кафедра методики навчання іноземних мов та прикладної лінгвістики,
бульв. Т. Шевченка, 14, Київ, Україна, 01601,
тел: (+38044) 2393339, e-mail: smovzhen@yandex.ru*

Проаналізовано основні сучасні підходи до викладання іноземних мов у вищих навчальних закладах з метою покращення якості знань студентів та урізноманітнення, вдосконалення процесу викладання іноземних мов.

Ключові слова: пошук сучасних підходів, підходи до викладання іноземних мов.

Методика викладання іноземних мов постійно розвивається та перебуває у пошуку найефективніших способів навчання. Розвиток та модернізації освіти у вищих навчальних закладах потребує проведення широкого кола наукових досліджень і розробок, пов'язаних із впровадженням у навчальний процес новітніх технологій та сучасних підходів. Випускники ВНЗ повинні володіти іноземною мовою на достатньому для особистісного та професійного спілкування рівні, а для цього треба забезпечити ефективність навчання та покращити якість отриманих знань, навичок та вмінь.

Потреби держави у висококваліфікованих спеціалістах, здатних до встановлення ділових контактів та ділового співробітництва з іноземними партнерами, спеціалістах, що володіють іноземною мовою на фаховому рівні, знаходять відображення в робочих навчальних програмах ВНЗ України [5, с. 21]. Іноземна мова сьогодні є не просто частиною культури певної нації, але це і запорука успіху, майбутньої вдалої кар'єри студентів. Досягнення високого рівня володіння іноземною мовою неможливе без фундаментальної мовної підготовки в вищій школі. У більшості ВНЗ країни студенти опановують принаймні дві іноземні мови. Тому актуальним постає питання про впровадження новітніх методів викладання іноземної мови та спеціальних навчальних технік і прийомів.

Метою цієї статті є аналіз сучасних методів викладання іноземних мов у вищій школі.

У методиці навчання іноземних мов “методи навчання – це упорядковані способи діяльності викладача та студента, спрямовані на ефективне розв'язання

навчально-виховного матеріалу; метод навчання виступає інструментом діяльності викладача для виконання керівної функції – наочіння” [2, с. 150]. На жаль, на практиці викладачі іноземних мов часто застосовують перевірені часом стандартні навчальні методи. Іноді процес викладання мови, як це не прикро, продовжує залишатися варіантом граматики-перекладного методу.

На сучасному етапі розвитку науки в Україні можна напевно сказати, що часи, коли достатнім доказом опанування мови було вміння перекладати з іноземної мови та, навпаки, адаптованих, неавтентичних текстів, вже минули. Сьогодні відбувається реформування навчального процесу у вишах України відповідно до загальноєвропейських вимог до якості освіти: інформатизація-глобалізація освітнього простору, інтеграція процесів у сучасній освіті, налагодження українськими ВНЗ співпраці з європейськими та східними навчальними закладами у сфері навчальної та наукової діяльності, проведення міжнародних обмінів, можливість здобуття другої вищої освіти, навчання за магістерськими програмами за кордоном тощо.

За таких умов мають змінюватися й освітні технології викладання іноземних мов. Сама мовна освіта теж поступово модернізується шляхом впровадження модульно-рейтингової системи навчання іноземних мов, міждисциплінарної інтеграції, демократизації та економізації.

Проблема пошуку сучасних ефективних підходів до викладання іноземних мов є актуальною і відображена як у працях вітчизняних, так і зарубіжних учених [1, 3, 4]. Проте постійна еволюція суспільного замовлення зумовлює необхідність подальшого дослідження теоретичних основ різних підходів та специфіки їх реалізації у процесі навчання. Отже, на сучасному етапі виділяють такі головні підходи до викладання іноземних мов у ВНЗ:

а) *інформаційний підхід*, характерною рисою якого є точність і конкретність теоретичних знань;

б) *підхід-інновація* забезпечує позитивну мотивацію здобуття знань з усіх предметів, активне функціонування інтелектуальних і вольових сфер, формує стійкий інтерес до предмета, сприяє розвитку творчої особистості;

в) *біхевіористичний підхід* визначає сформованість реакцій на іншомовні стимули через знання традицій та цінностей іншої країни, вміння валідно відображати свої знання у процесі комунікації;

г) *когнітивний підхід* передбачає використання знань людини та об'єктів навколишнього середовища для ефективнішого навчання;

д) *прагматичний підхід* враховує той факт, що в реальній комунікації висловлювання існує тільки у прагматичному контексті;

е) *індивідуальний підхід* передбачає добір певних індивідуальних завдань, навичок і вмінь;

ж) *комунікативний підхід* поєднує свідомі та підсвідомі компоненти у процесі навчання іноземної мови, тобто засвоєння правил оперування іншомовними моделями відбувається одночасно з оволодінням їхньою комунікативно-мовленневою функцією;

з) *свідомо-пізнавальний підхід* спрямовує діяльність студента передусім на засвоєння правил використання лексико-граматичних моделей, на основі яких відбувається свідоме конструювання висловлювань;

і) *тематичний підхід* полягає в уніфікації тем, наданні їм творчого характеру;

к) *підхід-діяльність* передбачає вивчення природи значення з позицій функціонування, наголошує аналіз прагматичних і семантичних аспектів, розширює уявлення студентів про зв'язок між номінативною природою і функціональним значенням;

л) *інтуїтивно-свідомий підхід* враховує моделі в інтенсивному режимі з подальшим усвідомленням їхнього значення та правил оперування ними.

На нашу думку, якісна підготовка майбутнього філолога неможлива без використання існуючих сучасних освітніх технологій: професійно-орієнтоване навчання іноземної мови, використання проектної роботи, застосування мультимедійних технологій, робота з навчальними комп'ютерними програмами, дистанційні технології в навчанні іноземних мов, створення презентацій у PowerPoint, використання інтернет-ресурсу, навчання іноземної мови на форумах, у блогах, платформах, через електронну пошту тощо.

Зазначимо, що на цьому етапі розвитку методичної науки основними методами навчання іноземних мов вважають комунікативний та конструктивістський методи. Паралельно розрізняють традиційні (метод повної фізичної реакції (Total Physical Response), сугестивний метод, драматичний метод, мовчазний метод, груповий метод, метод активізації резервних можливостей особистості та колективу) та альтернативні (навчання з комп'ютерною підтримкою (CALL), метод сценарію (Storyline Method), метод симуляцій, каруселі, навчання за станціями, метод групових пазлів, метод рольової гри, кейз-метод) методи навчання.

Аналізуючи сучасні підходи до викладання іноземних мов у вищих навчальних закладах, зазначимо, що цікавим є метод сценарію (Storyline Method), оскільки отримуючи "натяки" від викладача через ключові питання, студенти самі створюють перебіг тематичного спілкування із різних сфер послуг. Мовлення студентів набуває креативізму, що тяжіє до індивідуалізації, планування, підбору гіпотез, висловлювання емоцій, систематизації та реалізації задуманого. Спроектований акт комунікації містить елементи рольової гри та чітку послідовність епізодів, які змінюють один одного.

Важливим є впровадження в навчальний процес проектного навчання зі залученням усіх його обов'язкових структурних елементів, до яких належатимуть: мета проекту–результат (стаття, реферат, доповідь, відеоматеріали тощо); предмет інформаційного пошуку–поетапність пошуку з визначенням результатів–аналітична робота над зібраними фактами–висновки–корекція, у разі потреби подальший пошук інформації–аналіз нових даних–висновки–оформлення результатів. І викладачеві разом із студентами є з чого вибирати, а саме:

– дослідницькі проекти, які потребують чітко продуманої структури, визначеної мети, актуальності проекту для всіх учасників, соціальної значущості, продуманих методів роботи;

– творчі проекти, які зазвичай не мають чітко продуманої структури, вона розвивається, підпорядковуючись інтересам учасників проекту. Оформлені результати можуть бути у вигляді збірника, сценарію, програми свята тощо;

– ігрові проекти, структура яких залишається відкритою до їхнього закінчення: учасники беруть на себе певні ролі;

– інформаційні проекти спрямовані на збір інформації, її аналіз та узагальнення фактів, потребують чіткої структури, можливостей систематичної корекції під час проектної діяльності;

– практично орієнтовані, які відзначаються чітко визначеним із самого початку результатом діяльності учасників проекту, зорієнтовані на соціальні інтереси самих учасників (газета, документ, відеофільм, спектакль, програма дій, проект закону, довідковий матеріал тощо).

З метою підвищення мотиваційної бази студентів у процесі викладання іноземних мов бажано використовувати, відповідно до програми, різні за змістом проекти. Це можуть бути літературно-творчі, природничо-наукові; екологічні; суто мовні (лінгвістичні); культурологічні з історико-географічними, етнографічними, політичними, мистецтвознавчими, економічними елементами; спортивні; географічні; музичні тощо. У дидактичному плані викладач має виділити, передусім, наявність значущої в дослідницькому плані проблеми, що потребує інтегрованих знань, дослідницького пошуку; практичну, теоретичну, пізнавальну значущість передбачуваних результатів; самостійну діяльність студентів (групова, парна чи індивідуальна); визначення кінцевих цілей спільних чи індивідуальних проектів; визначення базових знань із різних галузей, необхідних для роботи над проектом; структурування змістовної частини проекту зі зазначенням поетапних результатів; використання дослідницьких методів; результативність виконаних проектів, тобто оформленими у визначений спосіб (презентація, щоденник мандрівника тощо).

Залучення методу симуляції до процесу викладання іноземних мов дає можливість студентам спробувати себе в певній ролі – президента, менеджера, викладача, керівника. Перед учасниками гри ставлять певні завдання – вдало провести переговори, укласти договір, вигідно продати товар, надати послуги тощо. Симуляції характеризуються високим рівнем мотивації, зацікавленості учасників, які цілком поринають у гру, втілюються у свою роль, вболівають за результат роботи, оскільки від командного духу, швидкості прийняття рішень залежить загальний результат гри. Завдяки симуляції формується навичка стратегічного планування у студентів, розвивається вміння працювати в команді, проводити перемовини, переконувати ділового партнера. Симуляції впорядковують знання учнів, готують їх до необхідності прийняття в майбутній діяльності швидких та вмотивованих рішень. Більшість особистих технологій можуть підтримувати “реальну симуляцію”, використовуючи на занятті: особистий цифровий помічник, Tablet PC UMPC мобільні телефони, мобільні камери і Smartphone, вивчення Mobile Author, наприклад, для публікації WAP, J2me і Smartphone, особистий аудіоплеєр, переносні звукові і мультимедійні гіді в музеях і галереях, переносні пульти для ігор, сучасні, такі як Sony PSP або Nintendo DS/Wii, технічну

підтримку для мобільного навчання – 3GP для стиснення і способу доставки аудіо-візуального вмісту, пов'язаного з мобільним навчанням, Wi-fi надає доступ до викладачів і ресурсів через Інтернет, GPRS сервіс забезпечує високу швидкість під'єднання і нормальну передачу даних тощо.

Метод з використанням рольової гри тісно пов'язаний з інтересами студентів, оскільки є засобом емоційної зацікавленості, мотивації навчальної діяльності. Рольова гра є активним способом навчання практичного володіння іноземною мовою, допомагає подолати мовні бар'єри, значно підвищує обсяг їхньої мовленнєвої практики. Це навчання в дії. Рольові ігри вигідно відрізняються від інших методів навчання тим, що дають змогу студентам бути причетними до розроблення теми, яку вивчають, допомагають їм ніби “прожити” деякий час у ролі когось іншого, спробувати свої сили в конкретних життєвих ситуаціях. При цьому треба наголосити, що рольові ігри не замінюють традиційні методи навчання, а раціонально їх доповнюють. Однак перед тим, як застосовувати гру в навчальному процесі, треба чітко з'ясувати, який навчальний матеріал доцільно викладати за допомогою рольових ігор, для якого контингенту студентів їх можна використовувати, як зв'язати гру з іншими засобами навчання, які є в навчальному плані. Основним критерієм, що з'ясовує правильність використання рольових ігор у навчанні іноземних мов, є досягнення мети навчання з урахуванням умов, у яких проходить процес навчання. При цьому мета гри повинна бути сформульована настільки чітко, щоб служити орієнтиром для всіх учасників. Тому, щоб виконати таку функцію, мета гри не може бути однозначною. За визначенням Др. Зоппі, можна виділити чотири цілі, які відповідають чотирьом рівням пізнання матеріалу гри іноземною мовою, а саме: загальне знайомство з предметом іноземною мовою; засвоєння конкретних положень, необхідних для прийняття рішень відповідно до відомих фактів; мовленнєві уміння застосовувати знання у практичній діяльності; аналіз отриманих результатів з метою отримання нових, обгрунтованіших рішень.

Використання рольового методу навчання позитивно впливає на процес оволодіння знаннями, оскільки підвищує інтерес до навчальних занять і взагалі до тих проблем, які розглядають у її процесі; відбувається зростання пізнавального інтересу до навчання; позитивно впливає на ставлення студентів до навчального процесу та інших форм занять; змінюється ставлення студентів до тих конкретних ситуацій, які служили предметом гри іноземною мовою, до людей, які були персонажами у грі; змінюється самооцінка студентів, вона стає більш об'єктивною, змінюються іноді й оцінки можливостей людського чинника; змінюються на краще взаємини студентів і викладачів.

Отже, впровадження сучасних підходів у процес викладання іноземних мов у ВНЗ має підвищити якість навчання іноземних мов, а також наблизити його до стандарту носія мови. Для покращення якості знань студентів з іноземних мов варто використовувати вищезгадані підходи, які дають змогу урізноманітнити та вдосконалити процес викладання іноземних мов, зробити його максимально наближеним до реальних умов.

З усього вищесказаного можна зробити висновок, що для викладача сьогодні важливо постійно вдосконалювати власні знання про методи навчання іноземних мов, намагатися впроваджувати у власну викладацьку практику новітні освітні концепції та йти в ногу з часом.

*Стаття: надійшла до редакції 16.12.2013
доопрацьована 20.02.2014
прийнята до друку 23.04.2014*

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Волкова Н. П. Педагогіка : навч. посібник / Н. П. Волкова. – К. : Академ-видав, 2007. – 616 с.
2. Зазуліна Л. В. Педагогічні проекти : наук.-метод. посібник / Л. В. Зазуліна. – Кам'янець-Подільський : Абетка – НОВА, 2006. – 40 с.
3. Кузьмічев А. І. Педагогіка : підручник / А. І. Кузьмічев, В. Л. Омеляненко. – К. : Знання-Прес, 2010. – 447 с.
4. Нові технології навчання : наук.-метод. зб. – К. : Наук.-метод. центр вищої освіти, 2008. – Спецвипуск. – 187 с.
5. Програма з англійської мови для професійного спілкування / Г. Є. Бакаєва, О. А. Борисенко, І. І. Зуєнок. – К. : Ленвіт, 2005. – 119 с.

THE MODERN TRENDS TO THE FOREIGN LANGUAGES TEACHING IN THE HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS

Lyudmyla Smovzhenko

*Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Department of the foreign languages learning methods and applied linguistics,
14, Taras Shevchenko blvd., Kyiv, Ukraine, 01601,
tel.: (+38044) 239 33 86, e-mail: smovzhen@yandex.ru*

The thesis deals with the analysis of the main modern trends in the foreign languages teaching in the higher educational establishments for the aim to increase the quality of students' skills and verify the process of the foreign languages teaching.

Key words: the search of the main modern trends, the main modern trends in the foreign languages teaching.

**СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К ПРЕПОДАВАНИЮ
ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ В ВЫСШИХ
УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ**

Людмила Смовженко

*КНУ имени Тараса Шевченко,
кафедра методики обучения иностранных языков и прикладной лингвистики,
бульв. Тараса Шевченко, 14, г. Киев, Украина, 01601,
тел: (+38044) 2393339, e-mail: smovzhen@yandex.ru*

Проанализировано основные современные подходы к преподаванию иностранных языков в высших учебных заведениях с целью улучшения качества знаний студентов, вариативности, усовершенствования преподавания иностранных языков.

Ключевые слова: поиск современных подходов, подходы к преподаванию иностранных языков.